HIENSEPAD 12 KM

langrijkste dreiging waren de vijandige Spanjaarden die toen hun hoofdkwartier in Nijmegen hadden, waar de Hertog van Alva de scepter zwaaide. Wat de dijkenbouwers echter verkeerd inschatten, was het risico van dijkbreuken stroomopwaarts in de Over-Betuwe. Tegen grote massa's water was de nog verse dijk niet bestand. In het jaar 1600 brak hij op drie plaatsen door. Zo is deze dijk dus nooit een succes geworden. De bij de dijk gelegen dijkdoorbraakkolken zijn pareltjes in het landschap die ons herinneren aan lang vervlogen tijden.

8 Noodschuur

Dit dijkmagazijn uit 1868 werd tot het midden van de vorige eeuw gebruikt voor de opslag van materialen zoals palen, hamers, zand, spades en kruiwagens. Die werden gebruikt bij hoogwater en eventuele dijkdoorbraken. Het dijkmagazijn is bij de Dodewaardse bevolking beter bekend als 'De Noodschuur'. In 1954 heeft muziekvereniging Amicitia het gebouw in gebruik genomen als repetitieruimte. Door de aankoop van het pand redde Amicitia het vervolgens van de sloop. Met steun van overheid, bedrijfsleven en bevolking is het gebouw door de leden grondig gerestaureerd. De dijk liep vroeger strak langs het gebouw. Vanuit de openslaande deuren stapte men direct op de dijk. Aan beide zijden van de deur stond een bank: menig verliefd stel kerfde in de muren boven de bank hun initialen.

Waalbandijk met kerkje van Hien

hier vouwen

Dit Klompenpad is tot stand gekomen onder coördinatie van Stichting Landschapsbeheer Gelderland in samenwerking met diverse particuliere eigenaren, vele vrijwilligers, gemeente Neder-Betuwe en andere partijen uit de streek. Klompenpaden zijn cultuurhistorische wandelroutes die particuliere terreinen, zoals landgoederen en boerenland, toegankelijk maken voor de wandelaar. Ze gaan zoveel mogelijk over historisch tracé en onverharde paden. Rust, kleinschaligheid en de combinatie van cultuur en natuur bepalen de sfeer en vertellen bewoners en wandelaars over de geschiedenis van hun omgeving. Ook het landschap heeft voordeel van de ontwikkeling van Klompenpaden: vaak worden landschapselementen hersteld en aangelegd. Door aan te sluiten bij lokale initiatieven als landwinkels, horeca en kamperen bij de boer wordt de economie van de streek versterkt. Meer informatie over deze streek: www.welkomindebetuwe.nl.

Meer informatie over Klompenpaden: www.klompenpaden.nl.
Hier vindt u ook actuele wijzigingen of aandachtspunten.

Meer informatie over Stichting Landschapsbeheer Gelderland: slgelderland.nl

PRAKTISCHE INFORMATIE

- Rondwandeling gemarkeerd in twee richtingen met aquablauwe klompjes.
- U kunt de route verkorten tot 8 km en verlengen tot 14 km. Dit staat op de kaart aangegeven en is onderweg gemarkeerd.
- Het is mogelijk om sommige Klompenpaden te combineren. Eventuele overstappunten zijn aangegeven op de kaart en ter plekke in het veld.
- De nummers op de kaart verwijzen naar bezienswaardigheden langs de route die beschreven worden in deze brochure.
- Routenavigatie en informatie over landschap en cultuurhistorie is ook beschikbaar via de Klompenpaden-app.
- Het Klompenpad is niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen vanwege de smalle en onverharde paden. Stevig en waterdicht schoeisel wordt aanbevolen.
- Honden zijn verboden op particuliere delen van het Klompenpad om verstoring van vee en wild te voorkomen. Dit is aangegeven op de openstellingsborden die u aan het begin van het particuliere terrein vindt.

productie & eindredactie	Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG)
tekst	Francien de Jonge, Kobus van Ingen, Klompenpadenwerkgroep en SLG
beeldmateriaal	Francien de Jonge, Henri Witte, Herman Willemsen, Nico Haanappel, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)/ C. J. Steenbergen. Op de voorkant staat een afbeelding van de hervormde kerk van Dodewaard rond 1780.
opmaak	Designimals, Laura Hondshorst
met speciale dank aan	de Klompenpadenwerkgroep Dodewaard en de particuliere grondeigenaren

© Stichting Landschapsbeheer Gelderland
2021, 1e druk. Alle rechten voorbehouden

NIET BESTEMD VOOR VERKOOP

Bij vragen of opmerkingen over dit pad kunt u contact opnemen met SLG via www.klompenpaden.nl.

Dit Klompenpad is mede gefinancierd door Provincie Gelderland, gemeente Neder-Betuwe en de Nationale Postcode Loterij.

hier vouwen

Wandelen langs oeverwallen, oude stroombeddingen en dijken in het prachtige buitengebied van Dodewaard, Hien en Wely

HIENSEPAD 12 KM

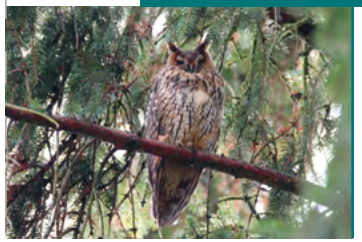

KLOMPENPADEN

HIENSEPAD 12 KM

1 Ransuil

De ransuil dankt zijn naam aan de gelijkenis met een ‘ranse’. Een ranse is een Middelnederlands woord voor een muts met een kap die in plooien afhangt. Met zijn mooie oranje-gele ogen en zijn karakteristieke ‘oortjes’ die in werkelijkheid veertjes zijn, is het een prachtige uil. Ransuilen zie je veelal in gemeenschappelijke vogelslaapplaatsen, die we ‘roestplaatsen’ noemen. Het is een nachtvogel die jaagt op kleine zoogdieren, vogels en insecten. Overdag rust de ransuil onder dicht gebladerte of dicht tegen de stam van bijvoorbeeld naaldbomen en knotwilgen waardoor ze makkelijk aan het oog onttrokken worden. Behalve in het broedseizoen, is de ransuil een zwijgzame vogel. In de Betuwe zijn er plaatsen waar vooral ‘s winters wel meer dan tien uilen bijeen ‘roesten’.

2 Hervormde kerk

De Dodewaardse kerk werd waarschijnlijk gebouwd rond 1050. Alleen de tufstenen toren en delen van het schip stammen nog uit die tijd. In de zuidmuur is een Romeinse grafsteen gemetseld van Marcu Traianus Gumattius, een Romeins veldheer die leefde in de eerste eeuw. Het origineel bevindt zich in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Onder de grafsteen is een marmeren zonnewijzer gevat tussen twee kleine rondboogvensters. De kerk en het Romaanse koor zijn verschillende malen verbouwd. De kerk heeft zelfs een deel moeten inleveren voor de dijkversterking. Bij de opeenvolgende verbouwingen zijn verschillende voorhanden zijnde materialen gebruikt. Bijzonder detail is dat aan de noordzijde van de toren een stuk muur is gebruikt als bouwmateriaal dat vermoedelijk afkomstig is van een ander bouwwerk. In dit stuk muur zit namelijk op enige hoogte een wijwaterbakje gemetseld wat niet gebruikelijk is in een protestantse kerk.

De kerkdorpen Hien en Dodewaard op een kaart uit 1865

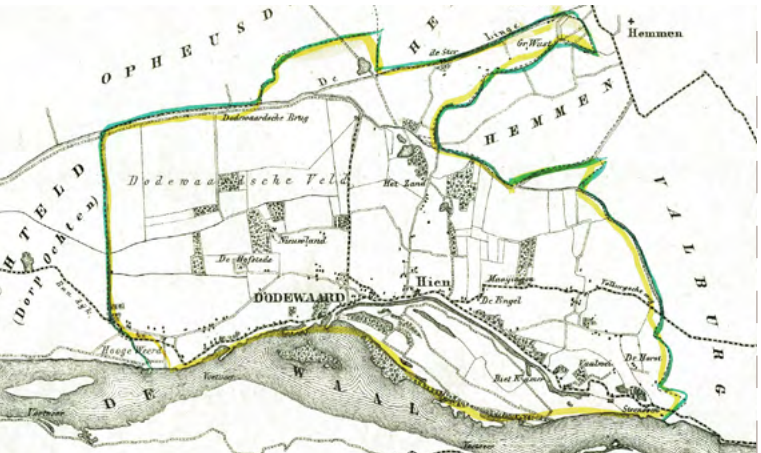

hier vouwen

De strang in Dodewaard

hier vouwen

3 Uiterwaarden

In de uiterwaarden voor de hervormde kerk ligt een grindgat. Dáár lag het oorspronkelijke Dodewaard, waard (eiland) van Dodo, vermoedelijk een graaf uit de 9e eeuw. Er bestonden toen nog geen dijken. De kerk werd op een hoger gelegen stuk grond gebouwd. De rivier meanderde met meerdere geulen waarvan sommige nog zichtbaar zijn. De strang die langs de dijk vanaf de kerncentrale naar Hien loopt, is een voorbeeld van zo’n oude rivierarm. In de ‘middeleeuwse Zomer’ (de 12e eeuw) kwamen de waterstanden nog niet zo hoog als toen er rond 1300 dijken werden aangelegd. Deze stuwden het wassende water op. In de daaropvolgende koudere periode (de ‘kleine IJstijd’) braken de dijken door de ijsgang regelmatig door, waarbij de binnendijkse doorbraakkolken ontstonden. Op het hoger gelegen terrein van de voormalige steenfabriek ‘de Waalwaard’ is sinds 2016 de Beijer Groep BV gevestigd.

4 Kerncentrale

De kerncentrale van Dodewaard is op 13,2 meter boven NAP gebouwd om veilig te staan bij hoogwater. De centrale was in bedrijf van 1969 tot 1997. Het was een zogenaamde ‘passief-veilige kokendwater-reactor’. Hij leverde voldoende elektriciteit om een stad als Arnhem van stroom te voorzien. Tijdens protesten tegen kernenergie in de jaren ’80 krioelden duizenden demonstranten over de smalle dijken rond Dodewaard. Het kerncentraleterrein veranderde in een onneembare vesting. Onder de lokale bevolking gaven deze ‘stadse fratsen’ aanleiding tot veel onrust. Momenteel is de centrale in ‘veilige insluiting’ en alle splijtstof is afgevoerd. Daarmee is het overgrote deel van de aanwezige radioactiviteit verdwenen.

5 De kolk van de Geer

Vanaf de eerste aanleg van dijken langs de Waal en de Rijn hebben Betuwenaren te maken gehad met winterse hoogwaterstanden, dijkdoorbraken en vaak rampzalige overstromingen. Het binnenkolkende water sleep diepe gaten uit. Deze zijn nu nog zichtbaar als wielen of kolken langs de slingerende dijk. De kolk vormt dan ook een schilderachtig ‘litteken’ van rampspoed uit vroegere eeuwen. De zanderige (waterdoorlatende) ondergrond maakte de dijk extra kwetsbaar. Eén van deze kolken, plaatselijk bekend als ‘de kolk van de Geer’, fungeerde vanaf de vijftiger jaren van de 20ste eeuw als zwemvijver. Dirk van de Geer was de beheerder van de kolk en menig Dodewaarder heeft dan ook in deze kolk leren zwemmen.

6 Oudste herberg van Nederland

Restaurant De Engel is gelegen in het dorp Hien aan de buitenzijde van de dijk. De Waalbandijk is hier omstreeks het jaar 1300 aangelegd en het is aannemelijk dat de herberg zich in die tijd hier gevestigd heeft. De reden dat de Engel buitendijks is gebouwd is een juridische. Binnendijks zou de herberg onder het gezag van het dorpsbestuur vallen. Buitendijks was dat wat vrijer omdat daar de jurisdictie van de Gelderse graven (later hertogen) van toepassing was. Maar die kwamen natuurlijk zelden in deze contreien. De Engel is tot ver in de jaren tachtig dorpscafé geweest. Direct daaromheen was lange tijd een camping. Fameus was de botenverhuur op de Strang, waar menig hengelaar een visje verschalkte.

7 Nijendijk/Spanjaardsdijk

Deze ‘dwarsdijk’ werd in de jaren 1590-1593 aangelegd. Hij liep van de Waal ter hoogte van restaurant De Engel naar de Rijn. Het doel van de dijk was om op momenten van militaire dreiging uit het oosten, de Over-Betuwe onder water te kunnen zetten. De be-

HIENSEPAD 12 KM

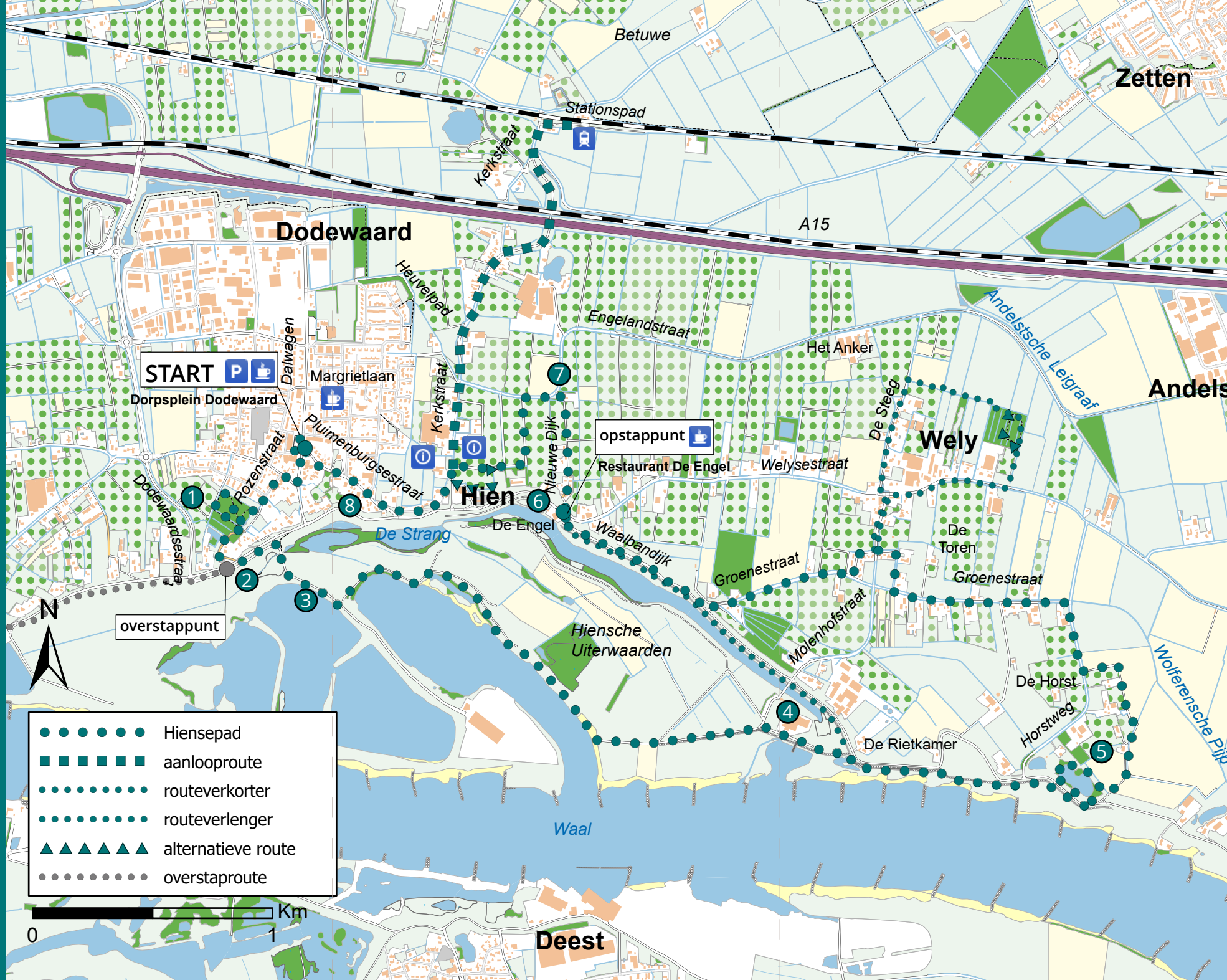

Startpunt → Parkeerplaats centrum Dodewaard, Dorpsplein.
Openbaar vervoer → Station Hemmen-Dodewaard.
Opstappunt → Restaurant De Engel, Waalbandijk 102 in Dodewaard.
Horeca → Cafe Het Centrum (terras en lunchroom), Dalwagen 13 in Dodewaard.
Sarah Afhaalcentrum Shoarma-Pizza's, Margrietlaan 2 in Dodewaard.
Cafetaria Eetcafé Willem V.O.F, Dorpsplein 11 in Dodewaard.
Restaurant De Engel, Waalbandijk 102 in Dodewaard.

Kijk op klompenpaden.nl bij dit pad voor actuele informatie en routewijzigingen. Website en Klompenpaden app hebben altijd de meest actuele informatie.

Te gast op erf en boerenland

Klompenpaden lopen regelmatig over het erf van een boer, langs een beekje of over een sloot. Vaak is dit privéterrein.
Er wordt nauw samengewerkt met boeren en grondeigenaren die recreatief medegebruik toestaan.
Zonder hun toestemming waren er niet zoveel Klompenpaden.

Honden verboden

Als wandelaar ben je te gast. Het betreden van privéterrein wordt aangegeven met een speciaal openstellingsbord. Ook geldt een hondenverbod. Loslopende honden kunnen onrust veroorzaken bij vee, wild of weidevogels. Daarnaast kunnen ze ziekten verspreiden. Daarom zijn honden verboden op Klompenpaden. Wij danken u voor uw begrip.

HOE WERKT DEZE DOWNLOADBARE BROCHURE
Download deze brochure en druk het af in kleur (dubbelzijdig, gespiegeld langs korte zijde) voordat u gaat wandelen. U krijgt dan de brochure + de wandelkaart geprint. De brochure kunt u als een echte folder vouwen over de aangegeven grijze lijnen. Deze brochure bevat altijd de meest actuele informatie.

hier vouwen

KLOMPENPADEN

Oorlogsgewoel

Oorlogsgewoel

Nadat de slag bij Arnhem in het najaar van 1944 op een fiasco is uitgelopen, komt het front tussen Duitsers (in het westen) en geallieerden (in het oosten) dwars door de Betuwe te liggen. Op 4 oktober loopt dit front van Opheusden bij de Rijn tot aan Hien bij de Waal en komt het tot een wekenlang durende veldslag waarbij Opheusden en Dodewaard zwaar onder vuur komen te liggen. Zowel Duitsers als Amerikanen worstelen met de smalle dijkjes en de zware kleigrond waardoor de Betuwe later wordt beschreven als 'the worst tank-going country in the world'.
Op 3 december 1944 blazen de Duitsers ook nog de Rijndijk bij Elden op, waardoor de Betuwe in één grote binnenzee verandert. Voor de Betuwe had de strijd in 1944-1945 desastreuze gevolgen waarbij vele slachtoffers vielen.

hier vouwen

Ontdek het mooie buitengebied van de gemeente Neder-Betuwe. Wandelen langs oeverwallen, oude stroombeddingen en dijken in het prachtige buitengebied van Dodewaard, Hien en Wely.

Klompen aan, rugzak op en gaan!

Boomkwekers en fruittelers

De Betuwe is beroemd om haar bloesem. Al sinds de 14e eeuw worden in dit gebied fruitbomen geteeld. De jamfabriek Geurts maakt hier nu nog jam voor vrijwel alle huismerken van onze supermarkten. Vanaf 1950 worden steeds meer laanbomen en sierbomen geteeld. Deze teelt heeft zich blijvend in de regio gevestigd mede door de voedingsrijke en stevige kleigrond. Hierdoor hebben de bomen een uitstekend wortelgestel. Bomen leggen veel CO_2 vast en leveren zo een belangrijke bijdrage aan de klimaatverbetering. Het gebied met zijn kleine percelen past goed bij de kleinschalige, arbeidsintensieve laanboomteelt. Tegenwoordig is de laanboomteelt een bloeiende bedrijfstak. Zo loopt dit Klompenpad o.a. door de boomkwekerij van Combinatie Mauritz, wiens assortiment bestaat uit ruim 600 verschillende soorten bomen, allemaal uit eigen kwekerij.

Wandelpad door een boomkwekerij